

ΤΑΞΗ: Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ & ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ημερομηνία: Σάββατο 5 Ιανουαρίου 2019

Διάρκεια Εξέτασης: 2 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.1. Σύμφωνα με τα παραπάνω κείμενα είναι ολοένα και συχνότερο το φαινόμενο της αγενούς και υβριστικής εκφοράς του λόγου. Πρόκειται για γεγονός που υποδηλώνει επιθετική και βίαιη διάθεση προς τους άλλους, η οποία δεν αισθητοποιείται μόνο λεκτικά αλλά και με τη συνολική συμπεριφορά του ατόμου. Ειδικότερα, οι αγενείς άνθρωποι δεν θα διστάσουν να αγνοήσουν την ουρά σε μια υπηρεσία, να αδιαφορήσουν για την προτεραιότητα των εξερχομένων από τα μέσα μαζικής μεταφοράς, να σπρώξουν το διπλανό τους, να εμποδίσουν τη στάθμευση των ΑΜΕΑ, ενώ δεν λείπει η αγένεια και από τον δημόσιο πολιτικό λόγο. Τέτοιες συμπεριφορές αποδεικνύουν τη χαμηλή πολιτιστική στάθμη μιας κοινωνίας και το ηθικό της έλλειμμα, αφού γίνεται ανεκτή η υποτίμηση της υπόστασης, της αξιοπρέπειας και γενικότερα των δικαιωμάτων πολλών μελών της. Συνακόλουθα, είναι εμφανής μια παθογενής για την ίδια τη δημοκρατία κατάσταση αφού υπερτερεί το «εγώ» έναντι του «εσύ» και του «εμείς», ενώ ταυτόχρονα ακυρώνεται κάθε προσπάθεια για γνήσια επικοινωνία και συναίνεση.

A.2.

α. Η δομή της τέταρτης (4^{ης}) παραγράφου του πρώτου κειμένου είναι:

Θεματική πρόταση: «Η ελληνική κουλτούρα της αγένειας... δεν είναι καθαυτή καλή»

Λεπτομέρειες-σχόλια: «Πράγματι... επιζητά τη συναίνεση»

Περίοδος κατακλείδα: δεν υπάρχει

β. Ο κεντρικός νοηματικός άξονας της θεματικής πρότασης της τέταρτης (4^{ης}) παραγράφου του κειμένου είναι ότι η εθνική κουλτούρα ευγένειας ή αγένειας δεν είναι κατ' ανάγκη καλή ή κακή. Ένας τρόπος με τον οποίο ο άξονας αυτός

αναπτύσσεται στις λεπτομέρειες-σχόλια είναι εκείνος των αιτίων-αποτελεσμάτων, γιατί ως αίτιο αυτής της διαπίστωσης η συγγραφέας θεωρεί το γεγονός ότι η χρήση ευγενικών προσφωνήσεων και ανάλογου ύφους μπορεί να μην αρκούν για να εξαλείψουν τη βία: «Πράγματι... απόλυτης ευγένειας». Τρόπος ανάπτυξης είναι και τα παραδείγματα (χρήση λέξεων όπως...).

A.3.

α. γελοιοποίησης: χλευασμού, εμπαιγμού

εξασφαλίζουν: εγγυώνται

υπέμετρων: υπερβολικών, διογκωμένων

αθωωθεί: απενοχοποιηθεί

β. χρησιμοποιούνται: χρήσιμος (<χρήση) + ποιώ

Σύνθετες λέξεις: πραγματοποιήσιμος, περιποίηση, αποποίηση, κεραμοποιός κτλ

A.4. Εισαγωγική επισήμανση: αφού το ζητούμενο επικοινωνιακό πλαίσιο είναι άρθρο, θα πρέπει να έχει τίτλο, καθώς και αφορμή από επίκαιρο γεγονός στον πρόλογο. Καλό θα είναι, επίσης, να προτιμηθεί η τριτοπρόσωπη γραφή (γ' ενικό και γ' πληθυντικό πρόσωπο), ώστε να προσδοθεί μια αντικειμενική χροιά στον τρόπο πραγμάτευσης του θέματος. Τέλος, κρίνεται αναγκαία η χρήση κυριολεκτικού λόγου και η αποφυγή μεταφορών, συναισθηματικά φορτισμένων λέξεων και φράσεων, καθώς και οποιασδήποτε άλλης τακτικής θα προσέδιδε λογοτεχνική υφή στο κείμενο που θα παραχθεί.

Ενδεικτικά:

Τίτλος: «Στον αστερισμό της αγένειας...»

Πρόλογος: Τα πρόσφατα ρεπορτάζ πολλών τηλεοπτικών σταθμών για το χάος που κυριάρχησε σε πολλές δημόσιες συγκοινωνίες της πρωτεύουσας στο πλαίσιο της τελευταίας απεργίας, καθιστούν αναγκαίο τον προβληματισμό κυρίως για τον τρόπο συμπεριφοράς του μέσου Νεοέλληνα σήμερα. Παρατηρούνται, λοιπόν, σε ποικίλες μάλιστα καταστάσεις της καθημερινότητας – και όχι πάντα υπό το κράτος της πίεσης και των δυσλειτουργιών του δημόσιου τομέα- φαινόμενα αγενούς ή ακόμη και υβριστικής εκφοράς του λόγου από πολλούς σε βάρος συνανθρώπων τους, η οποία εκτείνεται και στο συνολικό τους φέρεσθαι και ασφαλώς ανάγεται σε πλήθος αιτίων.

Κύριο Μέρος

Ζητούμενο: τα αίτια της αγενούς και υβριστικής συμπεριφοράς στη νεοελληνική κοινωνία:

- Πρόκειται για θέμα παιδείας με τις ευθύνες να βαραίνουν πρωτίστως την οικογένεια, η οποία ως πρωτογενής φορέας διαπαιδαγώγησης είναι επιφορτισμένη με το δύσκολο έργο της εμφύσησης ηθικών και κοινωνικών αρχών στους νέους. Ειδικότερα, οι γονείς είναι κυρίως εκείνοι που από νωρίς αναλαμβάνουν να διδάξουν στα παιδιά τους τις αξίες του σεβασμού, της ευγένειας, της διαλλακτικότητας κτλ. **Ωστόσο**, αρκετές φορές αμελούν αυτό το ρόλο τους λόγω έλλειψης χρόνου ενασχόλησης με τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους (ο βιοπορισμός και η προσήλωση στην κάλυψη των ολοένα αυξανόμενων υλικών αναγκών των παιδιών, κρατούν τους γονείς πολλές ώρες μακριά από το σπίτι και από τις βασικές πτυχές της αποστολής τους) ή γιατί αναμένουν πως τα δικά τους κενά θα τα αναπληρώσει το σχολείο. Επιπρόσθετα, πολλοί γονείς εκφράζονται αγενώς ή ακόμη και υβριστικά προς άλλα μέλη της οικογένειας και συνακόλουθα αποτελούν κακά πρότυπα για τους νέους, αφού οι τελευταίοι τους μιμούνται. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι φορές που οι γονείς ή άλλα ενήλικα μέλη μιας οικογένειας επιβραβεύουν δείγματα αγενούς ή υβριστικής εκφοράς του λόγου, θεωρώντας τα ως ένδειξη ισχύος, ωρίμανσης, ανδρισμού (για τα αγόρια) ή απλώς τα ανέχονται ή υποβαθμίζουν τη σημασία τους ταυτίζοντάς την με το χιούμορ. Έτσι, εκπέμπονται λανθασμένα μηνύματα στους νέους και καλλιεργείται ο ατομοκεντισμός, υπερτονίζεται το «εγώ» ενός παιδιού σε σχέση με τους άλλους, αφού γίνονται ανεκτές τέτοιες συμπεριφορές ή ενθαρρύνονται λόγω της πεποίθησης πως μόνο αν είναι κάποιος «σκληρός» (με ό,τι αυτό συνεπάγεται) μπορεί να επιβιώσει.
- Το τεχνοκρατικό εκπαιδευτικό σύστημα: το διαρκές κυνήγι της κάλυψης της διδακτέας ύλης με κύριο στόχο την εισαγωγή σε κάποια υψηλόβαθμη (κατά προτίμηση) σχολή, έχει παραγκωνίσει τον ηθικοπλαστικό και κοινωνικοποιητικό ρόλο του σχολείου. Η παροχή ανθρωπιστικών αρχών και αξιών έχει περιέλθει σε δεύτερη μοίρα. Η διαμόρφωση, λοιπόν, άρτιων και με ηθικά ερείσματα χαρακτήρων που θα διέπονται από τις αρχές του σεβασμού, της ευγενούς άμιλλας, της ευγένειας, της ανεκτικότητας κτλ, δεν αποτελεί την κύρια μέριμνα των διδασκόντων. Συν τοις άλλοις, ένα τέτοιο σύστημα είναι άκρως ανταγωνιστικό και δεν καλλιεργεί συνθήκες αγαστής συνεργασίας και ομαδικού πνεύματος. Αναμενόμενο είναι να βλέπει ο νέος

τους συμμαθητές του ως «απειλή» για τους στόχους του, γεγονός που τον κάνει να ρέπει σε μία επιθετική συμπεριφορά σε όλα τα επίπεδα. Αν σε όλα αυτά προστεθεί και ότι η ελληνική γλώσσα και ο τρόπος εκφοράς της έχει τυποποιηθεί και δεν διδάσκεται ως το σημαντικότερο στοιχείο κοινωνικής ταυτότητας του νέου, τότε γίνεται κατανοητό ότι οι αυριανοί πολίτες (ακόμη και περάσουν επιτυχώς τον σκόπελο των εξετάσεων), θα αδυνατούν να χρησιμοποιήσουν ικανοποιητικά τη γλώσσα στα διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα στα οποία θα ενταχθούν, δεν θα διέπονται από τις κοινωνικές αρετές που απαιτεί ο εποικοδομητικός διάλογος, δεν θα μπορούν να σκεφτούν και να επιχειρηματολογήσουν με αποτέλεσμα ροπή στην αγενή εκφορά του λόγου, στην με κάθε ευκαιρία μείωση του συνομιλητή τους και στη γενικότερη υποτίμησή του

- Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας: η ευθύνη βαραίνει κυρίως τα οπτικοακουστικά μέσα. Ειδικότερα, η τηλεόραση έχει διδάξει εδώ και αρκετά χρόνια τη λεκτική επιθετικότητα, την αγένεια, τις ύβρεις και κάθε μορφή βίαιης συμπεριφοράς, με αποτέλεσμα όχι μόνο να μην προκαλεί αρνητικές εντυπώσεις στους νεαρούς τηλεθεατές, αλλά επιπλέον να τους έχει μύσει σε αυτόν τον τρόπο αντίδρασης, γιατί έχει παγιωθεί στην αντίληψή τους ως κάτι το κανονικό και το κοινωνικά αποδεκτό. Οι εκπομπές με τέτοια συστατικά σημειώνουν υψηλά νούμερα τηλεθέασης και αυτό δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο. Μάλιστα, η αγένεια και παντός είδους επιθετικές συμπεριφορές χαρακτηρίζουν ακόμη και τις λεγόμενες «σοβαρές» εκπομπές που προσφέρουν ενημέρωση ή πολιτικές εκπομπές, στις οποίες αντί οι συμμετέχοντες να έχουν συναίσθηση του ρόλου που επιτελούν ως πρότυπα των πολιτών και κυρίως των νέων, συχνά επιδίδονται σε έναν απαράδεκτο αγώνα προσβολής του συνομιλητή τους με κάθε τρόπο. Από την άλλη πλευρά, και το διαδίκτυο ευνοεί την αγένεια και τις ύβρεις, αφού κάτω από το μανδύα της δημοκρατικότητας δημοσιοποιούνται απόψεις που θίγουν με το χειρότερο τρόπο την αξιοπρέπεια άλλων ανθρώπων με τους οποίους μπορεί να υπάρξει κάποια διαφωνία (στον τρόπο ζωής τους, στην ιδεολογία τους, στις επιλογές τους κτλ). Επιπρόσθετα, όσο πιο υβριστική είναι η εκφορά του λόγου ή όσο πιο πολύ ευτελιστεί «ο αντίπαλος», τόσο περισσότερα θετικά σχόλια θα έχει αυτή η διατύπωση.
- Τα σύγχρονα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα: υπό το βάρος της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, τα προβλήματα επιβίωσης και η αδυναμία αξιοπρεπούς διαβίωσης, έκαναν τους περισσότερους ανθρώπους πιο

εγωιστές και τους έκαναν να κλειστούν για λόγους «άμυνας» στο δικό τους μονομερές κοσμοείδωλο. Έτσι, δεν προκαλεί πλέον εντύπωση η αυξητική τάση της αδιαφορίας για το συνάνθρωπο, καθώς και η χωρίς δεύτερη σκέψη υποτίμηση ή ο εξευτελισμός του. Άλλωστε, είναι εμφανής η σύγχυση αξιών στη σύγχρονη κοινωνία, αφού η αγένεια συχνά ταυτίζεται με την ειλικρίνεια. Ταυτόχρονα, εύκολα κάποιος θα εκνευριστεί, θα μιλήσει σκληρά ή υβριστικά σε κάποιον άλλο, θα τον αγνοήσει, θα τον χλευάσει. Αυτό δίνει και την ψευδαίσθηση στον θύτη ότι βρίσκεται σε μια θέση ισχύος ή του προσφέρει την ικανοποίηση ότι απέδωσε με τη συμπεριφορά του δικαιοσύνη, αφού λεκτικά καταδίκασε – μείωσε αυτούς που θεωρεί υπαίτιους για την κακοδαιμονία του (πχ η αγένεια και τα υβριστικά σχόλια απέναντι σε μειονοτικές ομάδες, όπως οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, που θεωρούνται ελαφρά τη καρδία υπεύθυνοι για ό,τι κακό συμβαίνει στη νεοελληνική κοινωνία).

- Οι απρόσωπες συνθήκες ζωής σήμερα στα μεγάλα αστικά κέντρα με έντονα τα στοιχεία της πολυπολιτισμικότητας: στις μεγάλες πόλεις οι άνθρωποι αισθάνονται εντονότερα το αίσθημα της μοναξιάς ή της απειλής από διάφορους κινδύνους (βία, εγκληματικότητα κτλ). Επίσης, το άγχος είναι μεγαλύτερο, ο χρόνος που απομένει για χαλάρωση και ψυχική αποσυμφόρηση λιγότερος, οι αποστάσεις χαοτικές και ο εκνευρισμός που προκαλεί η δυσκολία κάλυψής τους εντεινόμενος. Αυξάνεται, έτσι, η εσωστρέφεια αλλά και η καχυποψία προς το συνάνθρωπο, η οποία συχνά εκδηλώνεται ως αγένεια.

Επίλογος: Τέτοιες εκφραστικές συμπεριφορές, στις οποίες κυριαρχούν η αγένεια και η μείωση της αξίας του άλλου, πρέπει να σταματήσουν γιατί το μόνο που καταφέρνουν είναι όχι μόνο να πληγώνουν εκείνον στον οποίο απευθύνονται, αλλά και γενικότερα να υποτιμούν την πολιτισμική στάθμη της ελληνικής κοινωνίας, καθώς μαρτυρούν απουσία παιδείας με την ευρύτερη έννοια. Χρειάζεται, λοιπόν, να αναλάβει ο καθένας την ατομική ευθύνη του ελέγχου της συμπεριφοράς του και της πραγματοποίησης της αυτοκριτικής του και το ίδιο καλείται να κάνει και το Κράτος, το οποίο θα πρέπει να επανεξετάσει την προωθούμενη διάσταση της παιδείας κυρίως μέσα από το σχολικό του σύστημα: γιατί, τελικά, τι να την κάνουμε μια κοινωνία άκρως εξειδικευμένων επιστημόνων, αν από τους αυριανούς πολίτες λείπει η παράμετρος «άνθρωπος»;

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

B.1. Στους δύο πρώτους στίχους ο ποιητής χρησιμοποιεί το σχήμα της νοηματικής αντίθεσης. Από τη μια αναφέρεται στον πλούτο της ελληνικής γλώσσας (ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική) και από την άλλη στην οικονομική υστέρηση της Ελλάδας (το σπίτι φτωχικό). Αναμφίβολα, η ελληνική είναι μία από τις πιο πλούσιες και μεστές γλώσσες του κόσμου, εφόσον διαθέτει αμέτρητο λεξιλογικό πλούτο, που επιτρέπει στον κάτοχό της να εξωτερικεύει με ενάργεια τα διανοήματα και τα συναισθήματά του, να εκφράζει λεπτές εννοιολογικές αποχρώσεις και να επικοινωνεί απρόσκοπτα με τον συνάνθρωπό του. Αντιθέτως, λόγω ιστορικών συγκυριών η χώρα έμεινε οικονομικά στάσιμη και δεν μπόρεσε να λειτουργήσει ανταγωνιστικά σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

B.2. α → 2

β → 3

γ → 1

δ → 4

B.3. Κυρίαρχο στο ποίημα είναι το ημιστίχιο «Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου», εφόσον επαναλαμβάνεται τέσσερις φορές. Η χρήση του δίνει έμφαση στην κύρια ιδέα του ποιήματος και εξυπηρετεί τον χωρισμό του σε νοηματικές ενότητες. Κάθε μια αντιστοιχεί σε σημαντικές περιόδους της πορείας του ελληνικού έθνους.

α. Δηλώνεται η αρχαία κληρονομιά και η αρχαία ελληνική γλώσσα (Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου).

β. Δηλώνεται το πέρασμα από το υγρό στοιχείο, τη θάλασσα, στη στεριά και ο χώρος δράσης των Ελλήνων στη ιστορική τους διαδρομή (Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη).

γ. Επισημαίνεται η επίδραση της βυζαντινής περιόδου στη διαμόρφωση της θρησκευτικότητας των Ελλήνων αλλά και της γλώσσας τους (Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι!).

δ. Αναφέρεται στον πλούτο της ελληνικής παράδοσης και στους αγώνες των Ελλήνων για την κατάκτηση της ελευθερίας (Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!)

B.4. Ο ελληνικός πολιτισμός κληροδότησε στην ανθρωπότητα σημαντικές αρετές και αξίες και αποτέλεσε, μαζί με το ρωμαϊκό, το υπόβαθρο για τη διαμόρφωση του σύγχρονου ευρωπαϊκού πολιτισμού. Στον πλούτο των αξιών του ιδιάζουσα θέση έχει η γλώσσα, και μάλιστα σε όλη την ιστορική διαδρομή της.

Η ελληνική γλώσσα παρουσιάζει αδιάλειπτη παρουσία στον χρόνο, άντεξε στο πέρασμά του, αφού μιλιέται και γράφεται για περίπου 4000 και 3000 χρόνια, αντίστοιχα. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι δεν υπήρξαν αλλαγές, αλλά ότι έμεινε αναλλοίωτη στις βασικές της δομές καταδεικνύοντας την ιστορική συνέχεια των Ελλήνων. Διακριτικό της γνώρισμα είναι, ακόμη, ο λεξιλογικός της πλούτος, που ευνοεί τη σαφή έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων, την ανεμπόδιστη επικοινωνία με τον συνάνθρωπο και τη δημιουργία λογοτεχνικών έργων υψηλής πνοής.

Παράλληλα, είναι δανείστρια γλώσσα, αφού έχει δανείσει πλήθος λέξεων, και μάλιστα σε σύνθετες μορφές επικοινωνίας, σε άλλες γλώσσες. Πολιτικοί όροι, επιστημονικοί όροι, κυρίως στην ιατρική, αλλά και καθημερινό λεξιλόγιο πολλών ευρωπαϊκών γλωσσών προέρχονται από την ελληνική. Στα πλεονεκτήματά της συγκαταλέγονται, συνάμα, η αισθαντικότητα, η μουσικότητα και ο λυρισμός, η σύνδεσή της με σημαντικά πνευματικά κινήματα, όπως η Αναγέννηση και ο Διαφωτισμός, και το γεγονός ότι υπήρξε η γλώσσα στη οποία γράφτηκαν ανυπέβλητα κείμενα της παγκόσμιας διάνοησης, όπως τα Ομηρικά έπη, τα έργα των αρχαίων τραγικών και κωμικών ποιητών, τα έργα των αρχαίων φιλοσόφων, το Ευαγγέλιο.

Όλα αυτά δε σημαίνουν ότι είναι η «περιούσια» γλώσσα του κόσμου, όμως λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ιστορικής της εξέλιξης, αποτελεί ιδιάζουσα περίπτωση γλώσσας που αξίζει το σεβασμό όλων.